

JĒKABU GRAUBIŅU ATCEROTIES.

Helmerts Pavasars.

Jēkabs Graubiņš dzimis 1886. gada 16. aprīlī Preiļu Aptekās, lauksaimnieka ģimenē. Beidzis Valmieras skolotāju semināru un Pēterpils skolotāju institūtu. Bijis skolotājs Lubānā. Pēc Pirmā pasaules kara iestājies Latvijas konservātorijā, profesora Jāzepa Vītola speciālās teorijas un kompozīcijas klasē, ko beidzis 1923. gadā. Profesionāla mūziķa gaitas sāk Rīgas tautas konservātorijā par mūzikas teorijas pedagogu. 1938. gadā viņu aicina vadīt Latvijas konservātorijā tautasmūzikas kursu. Viņš bija pazīstams kā čakls un nopietns folkloras pētnieks. Graubiņš nedevās trimdā, palika Latvijā, pārcieta nāvētāju izsūtījumu. Miris 1961. gada 3. decembrī.

Jēkabs Graubiņš bija vispusīgs mūzikas darbinieks ar lielām darba spējām: komponists, mūzikas rakstnieks un kritiķis, skolotājs un folkloras pētnieks. Jau nātnei sarakstījis elementārteorijas grāmatu un solfedžo, iesākot ar mazajiem, vieg-

li izdziedamiem intervalliem līdz lieliem un enharmoniskajiem. Graubiņš parūpējās arī par skolām, harmonizējot tautasdziesmas un korāļus, komponējot viegli spēlējamus klavierģabalus.

Visai interesantas bija viņa recenzijas Arveda Berga dienas laikrakstā *Latvis*. Viņš parakstījās ar pseudonimu *Arnolds*. Viņa raksti izcēlās ar savdabīgi izteiktām domām, uzskatiem, kas bieži atšķīrās no citu laikrakstu mūzikas rakstiem. Graubiņš netaupīja pat konservātorijas mācībspēkus. Nelocījās svešu varu priekšā, par ko dabūja ciest, bet pacietīgi panesa. Vācu okupācijas laikā nokritizēja Bruknera simfoniiju. Salīdzināja to ar veca vīra nebeidzamu runāšanu, ko apnīkst klausīties. Vācu iestādes tūlīt reaģēja. Aizliedza Graubiņam recenzijas turpmāk rakstīt.

Graubiņa skaņdarbu klāsts visai liels: darbi klavierēm, ērģelēm, vijolei, čellam, mežragam, sōlo dziesmas ar klavierēm, dueti, terceti, kvinteti dažādiem ansambļiem, simfōniskam orķestrim, kantātes ar simfōnisko orķestri. Tomēr vislielākais devums latviešu mūzikai ir koŗa dziesmas, kuŗās izskan viņa nemirstīgā bagātība. Minēšu tikai dažas no izcilākām: *Nāves ējas* (K. Skalbes v.), *Austrumzeme* (J. Lāča), tautasdziesma *Tek saulīte tecēdama* ar soprāna sōlo. Graubiņa tautasdziesmu apdares un oriģinālās koŗa dziesmas ir izcili kontrapunktiskas, polifōniski izstrādātas. Dažas tautasdziesmas papildinātas arī ar asprātīgiem piebalsojumiem, piem.: *džiņ-džiņ-džiņ*,

ta-ra-ra-ra (*Silmala trīcēja*), la-la-la-la (*Jūriņ' prasa smalku tiklu*), tā dodot dziesmai lielāku spožumu. Šķiet, ka reti kāds zina, ka *Daudz baltu dieniņu* un sākotnējā *Lāžplēšu dziesma* (V. Plūdoņa v.), ko trimdā pazīst par *Daugavas vanagu dziesmu*, ir viņa radītas. Pirmā atskan katrā jubilejā, dzimumdienā vai vārda dienā, otrā — katros Daugavas Vanagu svētkos, sanāksmēs, arī kapos.

Graubiņš nebija tik veiksmīgs komponējot simfōniskam orķestrim. Pietrūka īstas izmaņas instrumentācijā. Cerētie panākumi neradās svītai *Vītola kokle*, tēlojumam *Terasēs*, kantātēm ar simfōnisko orķestri *Ciprese*, *sērūle* un *Liksmības dziesma*. Turpretī visai ievērojami, izteiksmīgi ir mazajiem ansambļiem viņa sacerētie darbi. Eiropas dziesmusvētkos Līdsā (Anglijā) dzirdējām sōlo balsij, stīgu kvartetam un klavierēm 1957. gadā komponēto dziesmu ciklu *Milestība* ar Elīnas Zālītes vārdiem (*Agrā pavasari*, *Zirneklis*, *Bij tavi viegli soļi*, *Grūtā brīdī*). Šedevrs, izcils darbs! Atceramies arī viņa 1959. gadā komponēto *Kancōnu*, ko ar siltu izjūtu spēlēja viņa meita vijolniece Ieva Graubiņa Anglijas dziesmudienās, Lesterā 1977. gadā.

Graubiņa pirmo darbu korim ar ērģelēm *Ap altāri* (K. Krūzas v.) atskaņoja *Reitera koris* Domā 1923. gada novembrī. Biju šajā koncertā. Pēc koncerta aizgāju uz konservātorijas audzēkņu vakaru. Augšējā kāpņu telpā, pie ieejas zālē, bija drūzma. Arī Vītols bija, smēķēja papirosu. Bez tā toreiz nevarēja iztikt. Atnāca Graubiņš. Vītols, ieraudzījis Graubiņu, tūlīt gāja viņam pretim un apsveica ar pirmatskaņojumu. Graubiņš bija varēns iepriecināts par uzslavu. Tomēr pateica, ka neesot pats gluži apmierināts ar savu skaņdarbu. Vītols tikai pagrozīja galvu, kā noraidot iebildumus. Vai Vītols jau saskatīja savā bijušajā audzēknī

Komponists Jēkabs Graubiņš.

nākošo koŗa dziesmu meistarū? Viņš bija kādreiz izteicies, ka „neieteicot Graubiņam komponēt” (Jēkaba Poruka atmiņu grāmatā *Ciemošanās*). Vai nu Vītols to atcerējās, vai neatcerējās, bet bieži dzīvē izrādās, ka skolotāja spriedums par savu skolnieku neīstenojas. Vītols pieredzēja Graubiņa augšupeju. Nebija koŗa, kas nedziedātu Graubiņa dziesmas. Graubiņš dziļi cienīja Vītolu. Iespieda un rediģēja Vītola 80-tajai gadskārtai veltīto grāmatu ar daudziem atmiņu rakstiem. Graubiņš interesantajā apcerē analizē Vītola koŗa dziesmas.

Ar Graubiņu cieši sadraudzējos. Saprātāties. 30-tajos gados viņš ar savu dzīvesbiedri pārzināja un vadīja Kultūras fonda nodibināto Mūzikas krātuvi un bibliotēku. Graubiņam pateicos, ka viņš manu simfōnisko skaņdarbu *Mazi baleta skati* lika pārrakstīt. Tagad partitūra atrodas Rīgā, archivā. Pirmā partitūra sadega

kopā ar citiem maniem darbiem Meln-
galvju namā 1941. gadā.

Atonālā mūzika Graubiņam nepa-
tika, jo tai neesot „krāsas”. Turpretī tonā-
lajā katrai tonkārtai cita nokrāsa. To viņš
man demonstrēja ar klavierēm, nospēlē-
jot virkni akordu, katru reizi citā tonkārtā.
Graubiņš bija stingra rakstura. Viņa
pārlicību nekas nevarēja novirzīt. Viņš
sevi izteica klasiskā, romantiskā mūzikā.
Par to liecina visi viņa skaņdarbi. Grau-
biņam sevišķi patika mani *Bērzi* (Fr. Bār-
das v.) jauktajam korim. Dziesmu iespie-
da 1933. gada rudenī Dziesmusvētku
biedrības apgādātajā koŗa dziesmu krā-
jumā. 1934. gada vasarā, koŗu diriģentu
kursos, referējot par jauno krājumu,
Graubiņš šo manu dziesmu atzina par la-
bāko visā krājumā. 1935. gadā tiku aici-
nāts iestāties konservātorijas *Skaņražu*
kopā. Uzzināju no drauga Teodora Kal-
niņa, ka mani bija ieteicis Graubiņš.

Pēdējo reiz ar Graubiņu satikāmies

vasarnīcā, Mežaparkā. Jelgava bija jau
okupēta. Daudzi gatavojās aizbraukt. Arī
Graubiņam jau bija atļauja kabatā. Viņš
tomēr, pēc diezgan ilgām pārdomām, at-
meta šaubas un nolēma palikt. *Ko es da-
rišu Vācijā?*, viņš teica. *Vācieši mani ne-
cietīs!* Laikam vēl nebija aizmirsis nesa-
prašanos ar vācu iestādēm par Bruknera
mūziku.

Sirsnīgi šķirāties. Es aizbraucu.
Viņš palika un izcieta arī izsūtījumu. At-
griezies dzimtenē, atkal nodevās kompo-
nēšanai. Daudzas viņa mūzikas pārles
pieskaitāmas tieši šim pēckaŗa laikam.

Graubiņa dziesmas skan Latvijā,
skan svešajās zemēs. Instrumentālos dar-
bus atskaņo viņa meitas klaviernieces
Daina un Ilze austrumos, vijolniece Ieva
— rietumos.

Latviešu tautai atstātais skaņū man-
tojums liels, bagāts. Par to būsim viņam
vienmēr pateicīgi. Lai kur latvieši dzi-
votu, Graubiņa dziesmas arvien atskanēs.